

Mikä on tuottavaa työtä? *Jakke Holvas* on tehnyt asiasta historiallista käsiteanalyysia (HS 1.10.), joka kulkee näin. 1700-luvun fysiokraattien mielestä ainoastaan maanviljely oli varsinaisesti tuottavaa, ja vastaavasti teollisuustyö oli tuottamatonta, stereiliä. 1800-luvun Adam Smith taas piti nimenomaan tehtailijan työtä tuottavana, kun taas näyttelijät, pellet, muusikot, oopperalaulajat ja tanssijat tekivät tuottamatonta työtä, koska heidän tuotantonsa katosi samalla hetkellä, kun se tuotettiin. Karl Marx puolestaan sanoi, että mikä tahansa tuotanto – maanviljely, teollisuus tai muusikoiden työ – on tuottavaa, jos se saa aikaan lisäarvoa eli voittoa työnantajalle, joka on tuotannon rahoittanut ja organisoitunut.

Holvaksen johtopäätös historian kehityksestä on, että talouden järki on vähitellen alistanut alleen kaiken inhimillisen toiminnan: ”Tuotannon käsite on tyyppillinen esimerkki siitä, kuinka humanistit – taiteilijoista filosofiin – tahattomasti omaksuvat taloudellisen logiikan.”

Holvaksen johtopäätöksen voi vallan mainiosti kääntää toisin päin: tuottavan työn määrittelyn muutokset heijastavat sitä, miten historian kuluessa yhä suurempi osa inhimillisestä toiminnasta on siirtynyt organisoidun talouden piiriin, ja sitä, miten ”vanhan” talouden ideologit toistuvasti taistelevat nousevaa sektoria vastaan julistamalla sen piirissä tehdyn työn ”tuottamattomaksi”.

Teollisuuden menestys perustui esineiden monistamisen tavattomaan halpenemiseen käsityöhön verrattuna – työn osituksen ja tuotannon koneistamisen seurauksena. Nyt ”näyttelijät, pellet, muusikot, oopperalaulajat ja tanssijat” – urheilijoista puhumattakaan – ovat siirtyneet samaan teolliseen maailmaan: heidän tuotantonsa ei enää katoa esityshetkellä, vaan moderni informaatiotekniikka taltioi ja monistaa

AJATUSTEN TONAVALA

heidän suorituksensa kuten minkä tahansa teollisuustuotteen.

Mitä tällä hetkellä pidetään ”tuottamattomana työnä”? Päiväkoodeissa, kouluissa, sairaaloissa – julkisella sektorilla – tuotettuja palveluja, joita on mahdotonta luonteen- sa puolesta teollistaa.

Marx oli oikeassa: mikä tahansa ja millä tavalla tahansa toteutettu tuotanto voi olla rahallisesti tuottavaa, jos se organisoidaan kapitalistisesti. Teollistaminen ei ole voitontavoittelun välttämätön ehto. Siksi nykymaailmassa tuottavan työn tärkein kriteeri onkin marxilainen (!): työ on tuottavaa, kun se tuottaa voittoa.

Tuottavan työn määrittelystä tullaan siksi lähivuosikymmeninä – jälleen – taistelemaan. Julkinen palvelutuotanto on laadullisesti uusi talouden sektori, jota ei järjellisesti voi toteuttaa vanhan eli voittoa tavoittelevan teollisen tuotannon toimintatavalla, ja juuri siksi se toimii parhaiten julkisesti eli ei-kapitalistisesti organisoituna. Eilispäivän ideologeille tämä on perimmäinen kauhistus, ja siksi he haluavat vetää uuden sektorin historiallisesti ”alaspäin” – ainoaan oikeaan eli teolliseen voitontavoitteluun perustuvan tuotannon logiikkaan.

Helsingin Sanomat on suuri niin hyvässä kuin pahassa. Viime nume-

ron Tonavassa kritisoitiin maanrakoon Hesarin maalaama kauhukuva kahden miljoonan siirtolaistarpeesta lähivuosikymmeninä. Lokakuussa Hesari – tai paremminkin toimittajakolmikko *Riitta Astikainen, Päivi Repo* ja *Vellamo Vehkakoski* – kuitenkin julkaisi tärkeän ja koskettavan kirjoitussarjan vanhusten hoidon nykytilasta Suomessa. Toimittajat pyysivät syyskuussa lehden lukijoita kertomaan kokemuksistaan tässä asiassa ja kirjeitä tuli 255. Juttusarja tehtiin pääasiassa kirjeiden kuvausten ja niiden antamien jatkovinkkien pohjalta ja sekaan siroteltiin tuoretta tutkimustietoa. Kunnallisvaalien alle osuneena sarjasta tuli hetkessä tasavallan kuumin puheenaihe ja aivan varmaa on, että sen vaatimusryöpyän jälkeen vanhusten hoito tulee Suomen kunnissa ratkaisevasti paranemaan.

Jos kukaan ei ole tähän mennessä älynnyt ehdottaa toimittajakolmikolle valtion tiedonjulkistamispolkintoa, tehtäköön se tässä ja nyt.

Viime kesänä Hesari puolestaan julkaisi laajan artikkelin suomalaisen hyvinvointivaltion tilasta. Jutussa käytiin läpi tärkeimmät hyvinvoinnin indikaattorit, ja johtopäätös oli se, että laman jälkeen puhe suomalaisesta hyvinvointivaltiosta on vähintään liioiteltua. Jutun yhteydessä pohdittiin sitäkin, kuka oikein on keksinyt kutsua Suomea *lottovoittajan* maaksi. Lehden lukijat ottivat innokkaasti osaa keskusteluun, mutta kukaan ei sentään ilmoittanutun sanonnan keksijäksi.

Todennäköisesti sanonta on muunneltu joidenkin ruotsalaisten arkkidemarien iskulauseesta, jonka mukaan Pohjola on sen asujaimistolle arpajaisvoitto. Viikon päästä Helsingin Sanomissa oli sattumalta artikkeli, joka kertoi tukholmalai-

sesta Folkhemmet-nimisestä trendiravintolasta. Suomalainen toimittaja haastatteli ravintolan nuoria asiakkaita ja yritti tuputtaa erälle nuorelle naiselle omaa tulkintaansa ravintolan nimestä. Toimittajan mielestä se oli ”läpeensä ironinen”, mutta nainen torjui ajatuksen suoralta kädeltä, koska hänestä ruotsalainen kansankoti ei ole vitsi. Olisiko niin, että puutteistaan huolimatta suomalainenkin hyvinvointiyhteiskunta on edelleen kova juttu?

Vähittäismyyntimonopoli Alko Oy on saanut uuden toimitusjohtajan. Hän on **Jaakko Uotila** Yliopiston Apteekista. Nimityksen jälkeen media haastatteli häntä ahkerasti, ja mitä saimmekaan lukea: ”Nuorten on opittava tuntemaan alkoholin käytön terveysriskit ja oleelliset haittavaikutukset”. Siksi Uotilan mukaan ”Alkon asiantuntijat voisivat käydä kouluissa puhumassa alkoholin haitoista”.

Tämmöistä puhetta! Juuri kun monopolikin oli vihdoin muutettu ”mielihyvää” tarjoavaksi kuluttajaystävälliseksi alkoholikaupaksi, juuri kun kaikki alkoholitutkimuksen, tiedotuksen ja valistuksen asiantuntemus oli rajattu pois monopolista Stakesiin ja KTL:ään ja juuri kun viimeinenkin Alkon tiedotus- ja valistussyksikön esite, juliste, kalvopaketti tai ohjelmalevyke oli jaettu tai hiljaa haudattu...

Ympyrä on sulkeutunut – ja Alko-konsernin 90-luvun pääjohtaja **Ilkka Suominen** jää sen sisään.

Seitkytluku oli se vuosikymmen, jolloin pipo oli kireällä ja puvun takki liian pieni. Vuosikymmentä muistellaan jälleen. Kun 50-vuotisujuhliiaan viettäviltä nykyisin kysytään suhtautumista taistolaisuuteen, yksi kiistää kaiken, toinen ei kadu mitään. Seitkytluvun muistelemisen on tietysti tärkeää ja joillekin sillä on jopa terapeutista merkitystä. **Liika yleistäminen** alkaa kuitenkin jo nyppiä, sillä läheskään kaikki suomalaiset eivät olleet mitään äärimmäistä tai edes ”edistyksellistä”. Tämä kannattaa palauttaa mieleen sen vuoksi, että 80-luvun muistelijat ovat kohta vuorossa. On todennäköistä, että kollektiivinen muistinmenetys toistuu eli 80-luvulla kaikki pörssivät ja kaikkien lapset olivat heitteillä vanhempien työmanian takia. Vuosikymmenien yksioikoinen leimaaminen sai alkunsa 60-lukulaisten sankaritarnoista: joka toinen oli ratkaisevalla hetkellä Vanhan ylioppilastalon portaila.

Elokuussa kolme ministeriötä julkisti laajan Kansallisen Ikäohjelman seurantaraportin. Vaikka homman nimi on Ikäohjelma, isolla alkukirjaimella, se koskee vain vanhoja työntekijöitä. Kätevä peiteilmaus on keksitty sen vuoksi, että ketään ei nykyisin saa sanoa vanhaksi. Poliittisesti korrekti puheenparsi vaatii, että 45–54-vuotiasta kutsutaan **ikääntyväksi** ja 55–64-vuotiasta **ikääntyneeksi**. Näppärät sanat eivät kuitenkaan kätke sitä, että vain vanhat työntekijät koetaan työelämän

ongelmaksi ja vanhoista Ikäohjelmakin on huolestunut. Vastuullisten ministeriöiden kannattaisi ehkä laajentaa huolestumisensa alaa, sillä rekrytointikiellon seurauksena monilla työpaikoilla on lähinnä alle kolmikymppisiä ja yli viisikymppisiä. Missä muut ovat? Arkisen havainnon mukaan suurehko määrä notkuu ostareilla ja loput istunevat kotonaan kehittelemässä kännyköiden hälytysääniä.

”Brittiläisen tutkimuksen mukaan viime vuosisadan suurimmista kirjailijoista 85 prosentilla oli lapsuudessaan poikkeuksellisen vaikeat kotiolot. Joka toinen oli vähintään puoliorpo. Tyypillistä oli nimen omaan isän varhainen menettäminen. Äidin kohtalolla ei ollut niin väliä. Sama ilmiö pätee myös Suomen kirjallisuudessa. Ajatelkaa Mika Waltaria, Väinö Linnaa, Paasilinnan veljeksi... Kirjallisuudentutkija Ritva Haavikko pystyy luettelemaan milloin tahansa viisikymmentä merkittävää, varhain orpoutunutta suomalaista sanataiteilijaa. Haavikon uusimmassa Miten kirjani ovat syntyneet -teoksessa (WSOY) on jälleen mukana useita **isä-traumaisia** prosaisteja ja lyyrikkoja. Kirjasarjan edellinen osa ilmestyi kymmenen vuotta sitten. Silloin tuotannostaan kertoi 18 kirjailijaa. Joka toinen oli puoliorpo jo kasvuvuosinaan. Ritva Haavikko tulkitsee: isän menettänyt lapsi etsii identiteettiään lopun ikänsä. Ja on suuressa vaarassa ryhtyä kirjailijaksi.” (**Simopekka Virkkula**, Aamulehti 12.11.)